

AMICS DE L'ÀNIMA

JOAN MARAGALL:
ANÈCDOTES I RECORDS

SELECCIÓ A CURA
DE LLUÍS QUINTANA TRIAS

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Amics de l'ànima

Joan Maragall: anècdotes i records

Selecció a cura de Lluís Quintana Trias

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2021

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Primera edició, novembre de 2021

© Lluís Quintana Trias, 2021

La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona

ISBN: 978-84-9191-197-5

Dipòsit legal: B. 15940-2021

Imprès a Gráficas Rey

Disseny de la col·lecció: Jordi Avià i Blanca Hernández

A UN AMIC

A l'ombra fresca d'eixa vella alzina,
seguts en terra damunt l'herba espessa,
aquí voldria jo a prop meu trobar-te,
amic de l'ànima.

Aquí, oblidant les mundanals misèries
que el cor rovellen i abans d'hora tornen
blanca la testa, del present alegre
sols parlaríem;

de si aquells núvols que en la serra s'alcen
i apilotats per el cel blau travessen,
duen la pluja de la terra amiga
o calor i fora;

de les cepades de raïms negrosos
que amb joia mira el bon pagès, i compta
els jorns que manquen fins que al trepitjar-los
sos peus emporprin;

del ca fidel allà ajagut prop nostre,
del vent que inquieta rondinaires canyes...
Després, pel viarany, venir veuríem
gentil donzella

ple l'ample càntir d'aigua regalada,
i al demanar-li que ens en deixés beure,
ella, enrogides les molsudes galtes:
—Beveu —diria.

(Les disperses, 1904)

Índex

Pròleg	7
Joan Mañé y Flaquer (1823-1901)	9
Josep Yxart (1852-1895)	15
Joaquim Ruyra (1858-1939)	19
Anton Roura (1860-1910)	23
Miguel de Unamuno (1864-1936)	29
Pere Coromines (1870-1939)	33
Clara Noble (1872-1944)	39
Eugeni d'Ors (1881-1954)	45
Gaziel (1887-1964)	51
Josep Pijoan (1879-1963)	59
Francesc Pujols (1882-1962)	65
Josep Carner (1884-1970)	69
Josep M. de Sucre (1886-1969)	73
Carles Riba (1893-1959)	77
Josep M. de Sagarra (1894-1961)	81
Jordi Maragall (1911-1999)	91
La casa de Joan Maragall	95

Pròleg

Reunim aquí textos diversos escrits per persones que van conèixer personalment Maragall. Són per tant testimonis que ens han de permetre conèixer millor la personalitat del poeta i, potser, també la seva obra. No recollim, doncs, estudis sobre els seus poemes i els seus escrits en prosa, sinó impressions que la seva presència va deixar en els qui van intimar amb ell. La intimitat, de tota manera, no s'expressava aleshores de la mateixa manera que s'expressa ara; tot i que alguns dels testimonis es consideren amics seus, com és el cas de Ruyra, sabem, per la seva correspondència, que Maragall els tractava de vostè, amb només dues excepcions: les cartes de la seva dona i les d'Anton Roura.

Reproduïm els textos en la seva llengua original: Mañé sempre va escriure en castellà, tot i que podem imaginar que entre ell i Maragall parlaven en català; Clara Noble sempre va parlar i escriure en castellà; amb alguns amics, en canvi, Maragall va començar la correspondència en castellà però es va passar al català al cap d'un temps.

Joan Mañé y Flaquer (1823-1901)

Mañé, director del Diario de Barcelona, va ser un dels periodistes més influents del segle XIX. Representava els interessos de la burgesia catalana més conservadora, però sempre va saber mantenir la independència de criteri, allunyat tant dels carlins com dels catalanistes. El 1890 va contractar Maragall de secretari, però, a poc a poc, li permeté anar publicant, primer gasetilles sense firmar i després articles. Maragall el reconegué sempre com a mestre, malgrat la diferència de tarannà i de criteris polítics i estètics. Maragall va anar amb el seu amic Antoni Roura a Madrid l'octubre de 1900 per insistència de Mañé, que creia que Maragall hi coneixeria la política de debò, mentre ell l'alliçonava amb les seves cartes des del llit on mantenia la seva incorregible hipocondria i el seu notable mal geni. Algunes referències de la carta poden ser difícils d'entrada. Tetuán, per exemple, era el 1900 un antic campament militar, convertit en una barriada on malvivien els immigrants que arribaven a Madrid.

Sr. D. Juan Maragall
Barcelona, 23 octubre 1900

Mi querido amigo:

Ayer no escribí a V. porque pasé el día en cama. De repente nos hemos encontrado metidos en el invierno: anteayer el termómetro de mi cuarto marcaba 23°, ayer 20° y hoy 16°. Si esto pasa dentro de una habitación cerrada herméticamente como la mía, figúrese lo que sucederá en la calle. Todo el mundo con capas y gabanes.

Su carta del 20 y la que escribió V. a Ant[onio] M[aura] me han transtornado de veras por dos motivos: uno es que la situación me parece más grave de lo que yo me figuraba; y la otra el ver que V. padece la enfermedad incurable del catalanismo, que reaparece de repente, al primer tropezón que V. da. Eso le parecía un paraíso, y sólo la visita de Tetuán le basta para que el Paraíso se convierta en infierno. Los dos estados revelan un temperamento impresionable e incontinente. V. me ha oído decir que a mi juicio los carlistas no eran un partido sino una raza, falta en absoluto de sentido político. Lo mismo digo de los catalanistas.

Si no fuera así, si no fuera por lo que V. tiene de catalanista, no se comprendería que, conviniendo conmigo todos los días en que aquí carecemos de grupos y de hombres con condiciones políticas, a la primera impresión, a la segun-

da, a la tercera desagradable que ahí recibe, trate de hacer independiente a Cataluña, para ponerla bajo la dirección de nuestras eminencias que no han demostrado aptitud alguna para dirigir, ni organizar, ni crear nada.

Si V. no padeciera esta enfermedad, con su talento e instrucción hace tiempo que hubiera visto este aforismo histórico: «Si los castellanos no tuvieran diez veces más aptitud política que los catalanes en lo que va de siglo, a lo menos tres veces les hubiéramos suplantado en el Gobierno de España: no lo hicimos porque siéndoles superiores en otras cosas, les somos inferiores en el arte de gobernar, sin que pruebe lo contrario el que lo hagan tan mal; lo que prueba es que nosotros este arte lo conocernos aún menos que ellos».

Somos una raza de chiquillos vanidosos, que pasamos la vida considerándonos superiores a todo el mundo, sin hacer caso de la realidad que nos desmiente a cada paso. De la investigación que se está haciendo sobre las causas de la decadencia de nuestra agricultura y de nuestra industria —de las de Cataluña— resulta que una nación tan mal gobernada, mal administrada y desmoralizada como Italia nos va quitando los mercados de América y de Francia porque nos aventaja en la elaboración de los vinos y la industria algodonera. En los *meetings* socialistas se echa la culpa a los amos y también a los obreros, enemigos de todo progreso y rutinarios: en *La Veü* echarán la culpa a Dato, y seguiremos siendo una raza privilegiada víctima de los vicios del resto de España.

El nombramiento de V. me aplasta, pues no veo el medio de reemplazarlo. Antes la huelga debía durar un mes; ahora no sabemos cuándo.

Me comprendió V. mal cuando me lamenté de que no hubiese visto aún mis recomendados; ya la dije que la culpa no era de V. sino mía de haberme anticipado a escribirles. No tengo más que una disculpa, y es que la enfermedad

de V. y la necesidad de esperar a su amigo, alteraron las fechas de su plan de viaje y de mis cálculos, pero el mal ya está reparado.

He de concluir porque ya no puedo más. Estoy convaleciente y he trabajado mucho. He escrito un suelto para mañana, donde los corresponsales de ésta hallarán nuestra línea de conducta cara la nueva situación.

Suyo afmo.

Les cartes de Mañé a Maragall estan publicades a Mercedes Vilanova. *España en Maragall*. Barcelona, Península, 1968, p. 159-161.

Josep Yxart (1852-1895)

Yxart va ser un dels crítics literaris més importants del segle XIX; no va poder conèixer gaire l'obra de Maragall, que l'admirava molt, perquè va morir quan el poeta tot just havia publicat el seu primer llibre. Tot i que era només una mica més gran que ells, Yxart considerava els autors modernistes amb distància. En aquesta carta al seu cosí, el novel·lista Narcís Oller, Yxart comenta la Festa Modernista que Rusiñol havia organitzat a Sitges, i contrasta la mediocritat de la majoria d'escriptors amb la categoria dels tres autors que, efectivament, el temps ha acabat considerant els més importants.

Tarragona, 13 de novembre 1894

[...] No sé què vàreu pensar del certamen, però amb en Rusiñol vam convenir que havia estat un vertader fiasco, donada la transcendència que nostre amic li volia donar... ¡un vertader fiasco!... ¡Dolent, dolent, dolent! Tot lo hermós que va ésser, si ho reflexiones, l'acte de la professó, l'adhesió de tot un poble, la cerimònia de l'Ajuntament, que va commoure de debò a Rusiñol, va resultar una desgràcia aquella temptativa modernista. Desenganyem-nos a les nostres velleses: ¡no ho és, no ho és, no ho és, el nostre, un país artista! Hi ha individualitats, algun que altre de tant en tant, però quan aquests necessiten companyia, quadrilla, exèrcit...: ¡a terra! Surten els Rieras i Bertrams, els Tamburinis o els Fonts i els Peios; és a dir, els ximpls, que tot ho esguerren. Tot aquest moviment modernista d'ara ¿què és? Tres xicots nous: Rusiñol, Maragall, Caselles... Però, que cerquin quadrilla... Que busquin: ¡tres i tanca! A mi el certamen em va fer l'efecte—ho deia a-n en Ruiplo mateix— de veure sortir un abanderat molt guapo, molt arrogant i molt alt amb un estendard riquíssim, brodat d'or, seguit d'una patuleia de xicots amb trabucs vells, escopetes de canya i sabres de fusta. Vet aquí l'esplèndid, sentit i esbojarrat discurs d'en Rusiñol, el programa ardent d'un vertader artista sincer i sense fre, i després, les composicions que... el rea-

lisaven: ¡les escopetes de canya! [...]

«Epistolari de Josep Yxart a Narcís Oller». *La Revista*
XXII (1) (1936), p. 54-79.

Durant molt temps, Joan Maragall (1860-1911) va ser el poeta de l'amor fidel i dels paisatges catalans. Encara ara, per a molta gent, només és un nom de carrer a molts pobles del país, el protagonista d'innombrables plaques i làpides i baixos relleus amb una vaca cega, i uns poemes per memoritzar a les escoles. Però els nombrosos estudis que s'han anat realitzant han permès descobrir, també, un poeta amb un món imaginatiu poderós i un periodista que, mostrant una consciència cívica impressionant, va tenir un pes innegable a la seva societat. Creiem, de tota manera, que encara hi ha aspectes d'aquest autor que queden per conèixer i amb aquest llibre volem contribuir-hi. Ho fem a través de textos escrits per contemporanis que el van tractar: amics com Antoni Roura; joves admiradors que esdevindran autors importants dins del cànon de la literatura catalana com Josep Carner o Josep M. de Sagarra, o autors incipients que abandonaran la seva carrera literària, però que es consideraran sempre deixebles seus, com Gaziol, Josep Pijoan o Francesc Pujols. I, és clar, Clara Noble, la seva dona.

ISBN 978-84-9191-197-5

1 6 5 2 1

9 788491 911975

521

BIBLIOTECA

SERRA

D'OR